

RIIGIKOHUS

ÜLDKOGU

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-11-14
Otsuse kuupäev	15. september 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Jüri Ilvest, Peeter Jerofejev, Henn Jõks, Ott Järvesaar, Eerik Kergandberg, Hannes Kiris, Lea Kivi, Indrek Koolmeister, Ants Kull, Villu Kõve, Saale Laos, Jaak Luik, Harri Salmann, Malle Seppik, Ivo Pilving ja Tambet Tampuu
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 56 lõike 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles need nägid ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga 350 000 krooni kuni 400 000 krooni hagiavalduselt riigilõivu 40 000 krooni
Menetluse alus	Harju Maakohtu 25. märtsi 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-10-51373
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; 22.12.2010, 1) § 56 lõige 1 koosmõjus lisaga 1 (alates 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) oli põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 350 000 krooni kuni 400 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 40 000 krooni.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Rein Tammsaar, Vilve Pihl, Sulev Liivik, Helle Lusmägi, Eduard Šein, Maria Lepp, Jaanus Puuraid, Asta Danner, Milvi Kahro ja Tiina Kull (hagejad) esitasid 18. oktoobril 2010 Harju Maakohtusse hagi Kai Vasamäe, Kadri Vahe ja Lenno Uusküla (kostjad) vastu kohustuse täitmise nõudes. Harju Maakohtu 19. oktoobri 2010. a määrusega määrati hagihinnaks 400 000 krooni, millelt hagejad tasusid riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lõike 1 alusel koosmõjus lisaga 1 riigilõivu 40 000 krooni (2556 eurot 47 senti).

2. Hagejad esitasid 11. märtsil 2014 Harju Maakohtule taotluse tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks RLS § 56 lõige 1 ja lisa 1 (alates 01. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 350 000 krooni kuni 400 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 40 000 krooni. Selle põhiseadusvastasuse tõttu palusid hagejad tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 150 alusel tagastada enamtasutud riigilõiv summas 1706 eurot 47 senti. Kehtiva riigilõivuseaduse redaktsiooni kohaselt kuuluks tsiviilasja hinna 400 000 krooni (25 564 euro 66 senti) puhul tasumisele riigilõiv summas 13 299 krooni 61 senti (850 eurot).

3. Harju Maakohus lõpetas 25. märtsi 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-10-51373 menetluse ja kinnitas kompromissi. Määruse järgi tagastati TsMS § 150 lõike 2 punkti 1 alusel hagejatele pool menetluses tasutud riigilõivust summas 425 eurot, arvestades et Harju Maakohus oli

25. märtsi määrusega samas tsiviilasjas hagilt tasutava riigilõivu suuruseks määranud 850 eurot ja kohustanud Riigi Tugiteenuste Keskust tagastama hagejatele enamtasutud riigilõiv.

MAAKOHTU MÄÄRUS

4. Harju Maakohus tunnistas 25. märtsi 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-10-51373 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis põhiseaduse (PS) § 152 lõike 1 alusel kohaldamata alates 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud RLS redaktsiooni § 56 lõike 1 ja lisa 1 nende koostoimes osas, mis sätestas, et tsiviilasjas hinnaga 350 000 krooni kuni 400 000 krooni tuleb hagiavalduselt tasuda riigilõivu 40 000 krooni. Tuginedes Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. veebruari 2014. a otsusele asjas nr 3-4-1-38-13 ja 10. detsembri 2013. a otsusele asjas nr 3-4-1-20-13, leidis kohus, et menetlusökoonomia eesmärgi ja kohtusse pöördumise õiguse suhtes proportsionaalne riigilõiv sama nõudesumma kohta on 850 eurot ning luges selle hagejate poolt hagiavalduse esitamisel tasutuks. Kohus määras tsiviilasjas nr 2-10-51373 hagilt tasutava riigilõivu suuruseks 850 eurot ja rahuldas taotluse tagastada enamtasutud riigilõiv 1706 eurot 47 senti.

5. Harju Maakohtu määrus saabus Riigikohtusse 25. märtsil 2014. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium andis 19. mai 2014. a määrusega asja lahendamiseks üle Riigikohtu üldkogule.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

6. **Riigikogu** on seisukohal, et enne 30. juunit 2012 kehtinud riigilõivud kohtumenetluses olid ebaproportsionaalsed ja tuleb seetõttu põhiseaduse vastaseks tunnistada.

7. **Kostjad** ei esitanud Riigikohtule arvamust RLS § 56 lõige 1 koostoimes lisaga 1 põhiseaduspärasuse kohta.

8. **Hagejad** leiavad, et Harju Maakohtu 25. märtsi 2014. a määrusega on vaidlusalune säte põhjendatult tunnistatud põhiseaduse vastaseks ja jäetud kohaldamata.

9. **Õiguskantsleri** arvates ei olnud PS §-ga 11 ja § 15 lõikega 1 kooskõlas RLS § 56 lõige 1 ja lisa 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 350 000 krooni kuni 400 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 40 000 krooni. Sellises määras riigilõiv ületas enam kui kahekordselt summat, mida tuli tasuda kuni 31. detsembrini 2008 kehtinud (19 000 krooni) ning kolmekordselt määra, mida tuli tasuda alates 1. juulist 2012 kehtinud (850 eurot, s.o 13 260 krooni) RLS alusel.

10. **Justiitsministri** hinnangul on vaidlustatud riigilõivuseaduse sätted põhiseadusega kooskõlas. Vaidlusaluses asjas hagiavalduselt tasumisele kuuluv riigilõivu määr 40 000 krooni ei ole ebaproportsionaalselt isikut koormav ega PS § 15 lõikes 1 ja §-s 32 sätestatud põhiõigusi rikkuv.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTTED

11. Riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; 22.12.2010, 1) § 56 „Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine“:

„(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.“

12. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses (kroonides)“ (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010)

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
350 000	[---]
400 000	40 000

ÜLDKOGU SEISUKOHT

13. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõige 2).

14. Harju Maakohus tunnistas RLS § 56 lõike 1 koostoimes lisaga 1 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata osas, mis kohustas tsiviilasjas hinnaga 350 000 krooni kuni 400 000 krooni tasuma hagiavalduselt riigilõivu 40 000 krooni. Arvestades, et maakohus menetles hagiavaldust hinnaga 400 000 krooni, mille esitamisel tulenes RLS § 56 lõikest 1 koosmõjus lisaga 1 kohustus tasuda riigilõivu 40 000 krooni, oleks kohus pidanud vaidlusaluste sätete põhiseaduspärasuse korral tegema teistsuguse otsustuse kui sätete põhiseadusvastasuse korral (vt ka Riigikohtu üldkogu 28. oktoobri 2002. a otsus asjas nr 3-4-1-5-02, p 15). Üldkogu leiab seetõttu, et avalduse menetlemise ajal Harju Maakohtus oli RLS § 56 lõige 1 koostoimes lisaga 1 alates 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis asjassepuutuv osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 350 000 krooni kuni 400 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 40 000 krooni.

15. Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, p 12). Hagiavalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad eeskätt PS § 15 lõike 1 esimeses lauses tagatud igatüüpe põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole (vt Riigikohtu 4. novembri 2013. a otsus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-28-13, p 17). Samuti riivab see PS § 14 ja § 15 lõike 1 koostoimes tagatud põhiõigust tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 17. juuli 2009. a otsusest kohtuasjas nr 3-4-1-6-09, p-d 15, 20 ja 22). Ülemäärase riigilõivu tasumise kohustus riivab ka PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 12. septembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-26-13, p 18).

16. Riigikohus on tunnistanud 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lõike 1 ja lisa 1 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 400 000 krooni kuni 450 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 45 000 krooni (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. veebruari 2014. a otsus asjas nr 3-4-1-38-13). Riigikohus on leidnud, et samas redaktsioonis RLS § 56 lõike 1 alusel koostoimes lisaga 1 hagilt hinnaga üle 300 000 krooni kuni 350 000 krooni tasumisele kuuluv riigilõiv 35 000 krooni oli proportsionaalne kohtusse pöördumise põhiõiguse riive ja seega põhiseadusega kooskõlas (vt Riigikohtu üldkogu 21. jaanuari 2014. a otsus asjas nr 3-4-1-17-13). Eeltoodu alusel on Riigikohus tunnistanud põhiseaduspäraseks RLS lisa 1 tabelis vaidlusalusele riigilõivumäärade vahetult eelnenud riigilõivu, kuid lugenud vahetult järgnenud riigilõivu tasumise kohustuse ebaproportsionaalseks abinõuks menetlusökoonomia ja õigusemõistmise kulude kandmises osalemise legitiimsete eesmärkide tagamisel (vt ka Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-62-10, p-d 44 ja 45; Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. a otsus kohtuasjas nr 3-2-1-67-11, p-d 27–28).

17. Riigikohtu tsiviilkolleegium pidas 19. detsembri 2012. a määruses asjas nr 3-2-1-163-12 põhiseaduspäraseks RLS § 57 lõikeid 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu

2556 eurot 46 senti. Seega on tsiviilkolleegium pidanud põhiseaduspäraseks praeguse asjaga sama suurt riigilõivu eurodes.

18. Riigilõivu suurus ei tohi olla kohtusse pöördumise õigust väljasuretava iseloomuga ja selle kindlaks tegemisel tuleb lähtuda iga üksiku kohtuasja asjaoludest, arvestades muu hulgas kohtusse pöörduja võimet riigilõivu tasuda, õigusvaidluse olemust, hagiavalduse eset ja menetluse staadiumi, milles riigilõivu tasumist nõutakse (vt Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011. a otsus asjas nr 3-2-1-62-10, p-d 37, 48.3). Riigikohtu tsiviilkolleegium pidas eelviidatud asjas põhiseaduspäraseks 2556 euro 46 sendi suurust riigilõivu apellatsioonkaebuse esitamisel (asi nr 3-2-1-163-12, p 13). Riigikohtu üldkogu luges eelviidatud nõudesumma korral 35 000 krooni suuruse riigilõivu tasumise kohustust mõõdukaks kohtusse pöördumise õiguse riiveks eraõigusliku juriidilise isiku majandussuhetest tulenevas vaidluses, kus ei ole muu hulgas välistatud osanikelt täiendavate sissemaksete tegemise nõuded äriühingule määratud riigilõivu tasumiseks (asi nr 3-4-1-17-13, p-d 41, 43).

19. Üldkogu leiab, et praeguse asja asjaolud erinevad asjade nr 3-2-1-163-12 ja nr 3-4-1-17-13 asjaoludest. Käesolevas asjas on hagejateks füüsilised isikud, kelle jaoks võib suurusjärgu võrra kõrgema riigilõivu määra tasumise kohustus olla oluliselt koormavam. Erinevalt võrreldavast üldkogu otsusest ei ületa praegusel juhul nõutud lõiv tsiviilasja keskmist arvestuslikku kulu esimeses kohtuastmes vaidlusaluse regulatsiooni kehtivusajal 2010. aastal koostatud arvutuste järgi mitte seitse, vaid ligikaudu üheksa korda (vt ka Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. a otsus asjas nr 3-2-1-67-11, p 26.2). Võrreldes tsiviilkolleegiumi otsusega on praeguses asjas tegemist riigilõivuga hagiavalduse esitamisel, mitte apellatsioonkaebuse esitamisel. Üldkogu on seisukohal, et riigilõivu määr 40 000 krooni hagiavalduse esitamisel oli ebaproportsionaalne tagamaks isiku osalemist enda tsiviilasjaga kaasnevate kulude kandmisel sõltumata sellest, et TsMS § 150 lõike 2 punkti 1 alusel tagastati hagejale osa tasutud riigilõivust pärast taotluse esitamist Harju Maakohtule.

20. Tulenevalt PS §-s 14 ja § 15 lõikes 1 tagatud põhiõiguste ebaproportsionaalse riive kindlakstegemisest ei pea kolleegium vajalikuks käsitleda võimalikku omandipõhiõiguse rikkumist (vt ka Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-62-10, p 50).

21. Lähtuvalt eeltoodust ja juhindudes PSJKS § 15 lõike 1 punktist 5 tuleb RLS (RT I 2006, 58, 439; 22.12.2010, 1) § 56 lõige 1 koosmõjus lisaga 1 alates 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis tunnistada põhiseadusega vastuolus olnuks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 350 000 krooni kuni 400 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 40 000 krooni.

Priit Pikamäe

Tõnu Anton

Jüri Ilvest

Peeter Jerofejev

Henn Jõks

Ott Järvesaar

Eerik Kergandberg

Hannes Kiris

Lea Kivi

Indrek Koolmeister

Ants Kull

Villu Kõve

Saale Laos

Jaak Luik

Ivo Pilving

Harri Salmann

Malle Seppik

Tambet Tampuu

